

Nationaal Programma
RES Regionale
Energie
Strategie

FOTO NP RES
juli 2025

Onder embargo

Wat zien we?

Hoe creëren we toekomst voor duurzame opwek op land?

Om te kunnen blijven wonen, werken en verplaatsen, gaat nationaal, regionaal en lokaal beleid uit van doorgroei van duurzame opwek op land. Maar de afgesproken RES-ambities staan onder druk.

Wind- en zonprojecten vallen stil in planvorming & uitvoering door gebrek aan investerings-zekerheid, netcongestie, mis- en desinformatie, de aangescherpte voorkeurs-volgordes zon, milieunormering wind en zorgen over de impact van duurzame opwek.

Inzet op duurzame warmte en samenhang energiesysteem groeit sterk

Maatschappelijke ontwikkelingen als woningbouw en bedrijvigheid krijgen regelmatig geen toegang tot energie.

De noodzaak voor het gebruik van **duurzame warmte** krijgt meer aandacht.

Steeds vaker worden opwek, warmte, opslag, infrastructuur en besparing in verbinding ontwikkeld. Het aantal concrete uitwerkingen op gebiedsniveau, met een **koppeling tussen energie en de benodigde ruimte** daarvoor, neemt toe.

Groeiende behoefte aan energiegemeenschappen en energie delen

Regio's zien kansen in het ontwikkelen van de decentrale kant van het energiesysteem met **energiegemeenschappen**. Die zijn er in allerlei vormen, zoals energiecoöperaties die samenwerken met bedrijven en publiek-private samenwerkingen.

Bij elkaar brengen van vraag en aanbod, delen van energie, en lokaal opwekken en leveren van energie (Local4Local) spreken aan.

De concrete uitvoering staat nog in de kinderschoenen, maar de Energiewet vergroot de mogelijkheden.

Decentrale ontwikkelingen belangrijke bouwsteen in energiesysteem

Regionaal en lokaal **in balans brengen van opwek en gebruik van energie** vraagt minder transport en zorgt voor meer autonomie.

Het maakt verduurzamen en groei van buurten en bedrijven mogelijk, soms ook in gebieden met netcongestie. Het draagt bij aan een toekomstbestendig en betaalbaar energiesysteem. Inwoners en bedrijven kunnen hierin veel zelf doen.

Voor decentrale initiatieven zijn (regel)ruimte en de juiste (financiële) prikkels hard nodig.

Nieuw perspectief nodig om beweging voort te zetten

De regio's hebben, naast het versnellen van de realisatie op de korte termijn, behoefte aan een **nieuwe gezamenlijke stip op de horizon**: een gebiedsgerichte uitwerking van de opgave voor de decentrale ontwikkeling van het energiesysteem.

Een perspectief dat kaders en duidelijkheid geeft over waar en wanneer welke energie beschikbaar is voor wie. Maar dat ook voldoende ruimte geeft aan het **samenspel** tussen overheid, bedrijfsleven en gemeenschappen om lokaal een eigen invulling te kiezen.

Inhoudsopgave

Wat zien we?

Deel I – Stand van zaken in de 30 RES-regio's 4

Opwek stagneert

Belemmeringen, maar ook kansen

Meer focus op energiesysteem en warmte

Meer gebiedsgerichte aanpakken

Professionalisering van data & monitoring

Energiedelen & energiegemeenschappen

Windnormen & zon, hoe nu verder?

Aandacht voor natuur groeit

Samenwerking in beweging

Focus op energie delen en gemeenschappen

Participatie & communicatie

Deel II – Signalen uit de omgeving 20

RES'en in de media

Reacties van partners

Deel III – Verborgen vermogen van het energiesysteem 25

Er is meer mogelijk dan we benutten

Driedaagse Deepdive Decentraal

De praktijk laat zien dat het kan

Waar kunnen we concreet mee aan de slag?

Adaptieve kaders nodig

Deel IV – Vooruitblik 29

Een nieuwe gezamenlijke stip op de horizon

Besef dat andere waarden nu belangrijker zijn

Ruimte voor samenspel

Achtergrond 32

Over NP RES

Deel 1 – Stand van zaken in de 30 RES-regio's

Deel I presenteert de stand van zaken van de 30 RES-regio's.

Stand van zaken

Realisatie van opwek stagneert

- De Klimaatakkoord-doelstelling van ten minste **35 TWh** in 2030 wordt gehaald, maar het gezamenlijke streefdoel van **55 TWh** verdwijnt steeds verder uit beeld. Regio's hebben behoefte aan een perspectief dat kaders en duidelijkheid geeft over waar en wanneer welke energie beschikbaar is voor wie. En daarmee ook beter aansluit bij de decentrale ontwikkeling van het energiesysteem.
- **Stilstand** in het verder realiseren van opwek op land dreigt, ook in regio's die altijd voorop liepen. De focus verschuift naar de behoefte aan energie voor wonen, werken en verplaatsen.
- In een aantal provincies **neemt de provincie vanuit een gevoel van urgentie haar formele rol en verantwoordelijkheid**, met name voor windenergie, om zo toch de **gezamenlijk** afgesproken opwek te realiseren. Dit leidt soms tot versnelling, maar soms ook tot spanning tussen overheden onderling of tussen overheden en de gemeenschap.
- De meeste regio's houden hun **ambities overeind** en werken stug door. Vanuit de urgentie dat voor wonen, werken en verplaatsen duurzame en betaalbare energie nodig is in het gebied. Tegelijk zijn er op sommige plekken terugtrekkende bewegingen ten aanzien van de regionale ambitie.

Foto: Branco de Lang Fotografie.

Stand van zaken

Belemmeringen in de voortgang

- Er zijn verschillende factoren die de voortgang van hernieuwbare opwek op land belemmeren:
 - **Maatschappelijke onrust** en gebrek aan **politieke steun** ontmoedigen bestuurlijk doorzettingsvermogen in de regio's.
 - **Des- en misinformatie** over windmolens, onderstations en zonnepanelen versterken maatschappelijke zorgen.
 - Andere **politieke urgente ontwikkelingen** (woningbouw, Defensie) krijgen steeds vaker voorrang boven energie opwek.
 - Decentrale initiatieven voor het energiesysteem passen vaak niet in **bestaande subsidie- en financieringsstructuren**.
 - De **businesscase** van grootschalige projecten wordt slechter, met name bij zonneparken. Ook is voortzetting SDE++- onzeker.
 - Aangescherpte **voorkeursvolgordes zon**, soms strenger dan de landelijke interbestuurlijke afspraken, bemoeilijken het vinden van locaties.
 - Voortdurende onduidelijkheid over **milieunormering windenergie** zorgt op sommige plekken voor een afwachtende houding.
 - Door **netcongestie** kunnen opwekprojecten vaak niet aangesloten worden op het elektriciteitsnet.

Maar ook kansen in de regio's

- Tegelijk kijken regio's naar **wat er wel kan** door bijvoorbeeld:
 - **Eigen windnormen op te stellen** (wat sneller gaat dan wachten op de nieuwe landelijke normen)
 - **Zon op objecten** te realiseren (trede 1 t/m 3 van de zonneladder)
 - (Beleid voor) **energiehubs en batterijopslag** te realiseren
 - **Flexcontracten** te sluiten
- De nieuwe WCW¹ en de nieuwe Energiewet geven nieuwe kaders. De [Kamerbrief](#) over de decentrale ontwikkeling van het energiesysteem geeft perspectief aan regionale en lokale initiatieven.

Uit de praktijk: Gemeente Leeuwarden jaagt op flex

Vier jaar geleden kreeg ook de Gemeente Leeuwarden te maken met netcongestie. Joep Poot, projectleider Energietransitie, legt uit hoe flexjagen, flexibele contracten en capaciteitsbeperkende contracten het verschil kunnen maken.

[Lees het praktijkverhaal hier.](#)

Stand van zaken

Energiesysteem als uitgangspunt

- In de meeste regio's is **een samenhangend energiesysteem** een belangrijk **uitgangspunt** geworden; gekoppeld aan wonen, werken en verplaatsen in het gebied en vaak in verbinding met toegang tot energie. Dit is terug te zien in de [vele RES-herijkingen en voortgangsdocumenten](#) die gemaakt worden.
- De reden hiervoor is vaak het mogelijk maken van opwek ondanks netcongestie, maar ook dat in de praktijk blijkt dat decentrale ontwikkelingen in het energiesysteem een bijdrage kunnen leveren aan meer **weerbaarheid**, lokale zeggenschap en betere **betaalbaarheid**.
- Enkele regio's ontwikkelen een ruimtelijk en energetisch **afwegingskader** om te kunnen sturen op ontwikkeling van batterijopslag.
- Veel regio's werken mee aan **provinciale en nationale trajecten** op het energiesysteem: pMIEK, energievisies, LAN, etc.
- De **samenhang met de sectoren die energie vragen** groeit: er is bijvoorbeeld meer aandacht voor **netbewuste nieuwbouw**.

Zie ook deel III voor een verdere uitwerking van dit onderwerp.

Uit de praktijk: Afwegingskader Batterijopslag West-Brabant

RES-regio West-Brabant heeft een afwegingskader ontwikkeld waaraan gemeenten aanvragen voor grootschalige batterijopslag kunnen toetsen. Het kader bevat criteria op verschillende gebieden. Aan welke wetgeving en eisen op het gebied van bijvoorbeeld veiligheid moet je voldoen? Wat voor type opslag is het, en wat wordt het vermogen? En vooral: wat is de ruimtelijke impact en hoe past de opslag in het landschap? Het doel is dat het afwegingskader binnenkort ook landelijk toepasbaar wordt.

[Lees het praktijkverhaal hier.](#)

Stand van zaken

Meer energie op warmte

- **Warmte** krijgt, mede omdat gemeenten in 2026 een warmte-programma moeten opleveren, in veel regio's **meer aandacht**. Warmte ligt meer dan ooit op tafel als vorm van duurzame energie en wordt gezien als essentieel onderdeel van de decentrale ontwikkelingen in het energiesysteem. Regio's zien uit naar de verwachte inwerkingtreding van de WCW in 2026.
- De noodzaak **van samenwerking over gemeentegrenzen heen wordt steeds sterker**. Gemeenten, warmtebedrijven, provincies en regio's werken intensiever samen aan het warmtevraagstuk.
- Sommige regio's ontwikkelen **afwegingskaders** om bronnen optimaal te benutten, met oog voor maatschappelijke meerwaarde en regionale samenhang. Nationaal is gewerkt aan ondersteuning bij de [verdeelvraagstukken](#) die hierbij optreden.
- Het besef groeit dat slimme warmtekeuzes kunnen zorgen voor ruimte op het elektriciteitsnetwerk. Maar nog niet overal zijn de **effecten van deze keuzes op het elektriciteitsnet** in beeld.

Uit de praktijk: Ijsbaan en zwembad onder 1 dak in Leiden

Wat doe je als de ijsbaan en het overdekte zwembad zijn verouderd? Leiden bouwde ze opnieuw, maar dan onder één dak. De warmte die bij het ijs maken vrijkomt, verwarmt het zwembad. Zonnepanelen zorgen voor schone stroom.

[Lees het praktijkverhaal hier.](#)

Uit de praktijk: Regionale warmtenetten belasten het stroomnet het minst

Holland Rijnland zet voor de warmtetransitie maximaal in op regionale warmtenetten, want die belasten het stroomnet het minst en er is veel lokale warmte beschikbaar. Een gesprek over de samenhang in het energiesysteem, versterken van uitvoeringskracht en hoe je optimaal samenwerkt in de regio.

[Lees het praktijkverhaal hier.](#)

Stand van zaken

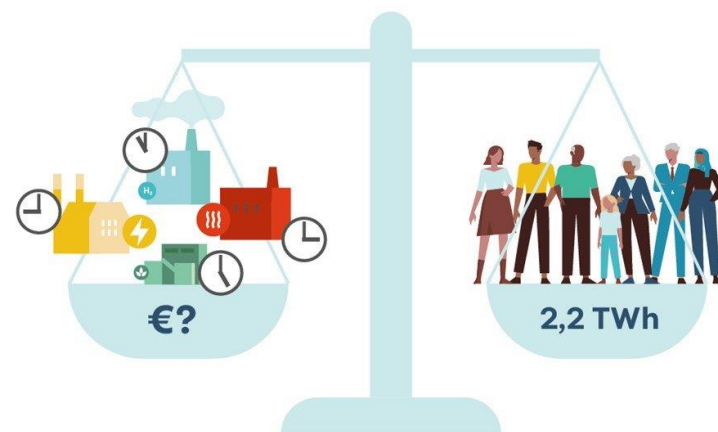
Meer gebiedsgerichte aanpakken

- Realiseren van een duurzaam energiesysteem vraagt om **keuzes in de fysieke leefomgeving**. Deze keuzes zijn vaak complex en gevoelig, hangen onderling samen en gaan over gemeente- en provinciegrenzen heen.
- Regio's kiezen daarom steeds vaker voor **gebiedsgerichte aanpakken** om energievraag, -aanbod en -opslag samen te brengen met (ruimtelijke) opgaven. Vaak in samenhang met plannen en initiatieven op andere schaalniveaus.
- Gebiedsgericht is er, ondanks netcongestie, decentraal soms **meer mogelijk dan gedacht**. Meer over dit 'verborgen vermogen' is te lezen in deel III van deze foto.
- De samenwerking tussen beleidsambtenaren van **energie en andere domeinen** (o.a. ruimte, wonen, economie, mobiliteit, landbouw) intensificeert. Op juridisch vlak (omgevings-instrumentarium) is deze samenwerking veelal nog beperkt.

Uit de praktijk: Regionaal Plan Energiesysteem West-Brabant

De regio West-Brabant heeft, als opvolger van de RES 1.0, een Regionaal Plan Energiesysteem (RPE) opgesteld. In dit Regionaal Plan Energiesysteem ligt de focus niet meer alleen op opwek, maar op de balans tussen de verschillende energiedragers en tussen vraag en aanbod. Op basis van input uit onder andere een bronnenstrategie, een energiesysteemverkenning, onderzoeken naar batterijen, waterstof en groen gas, burgerberaden en een Energiedag legt West Brabant actief verbanden tussen energievraagstukken en gebiedsontwikkeling.

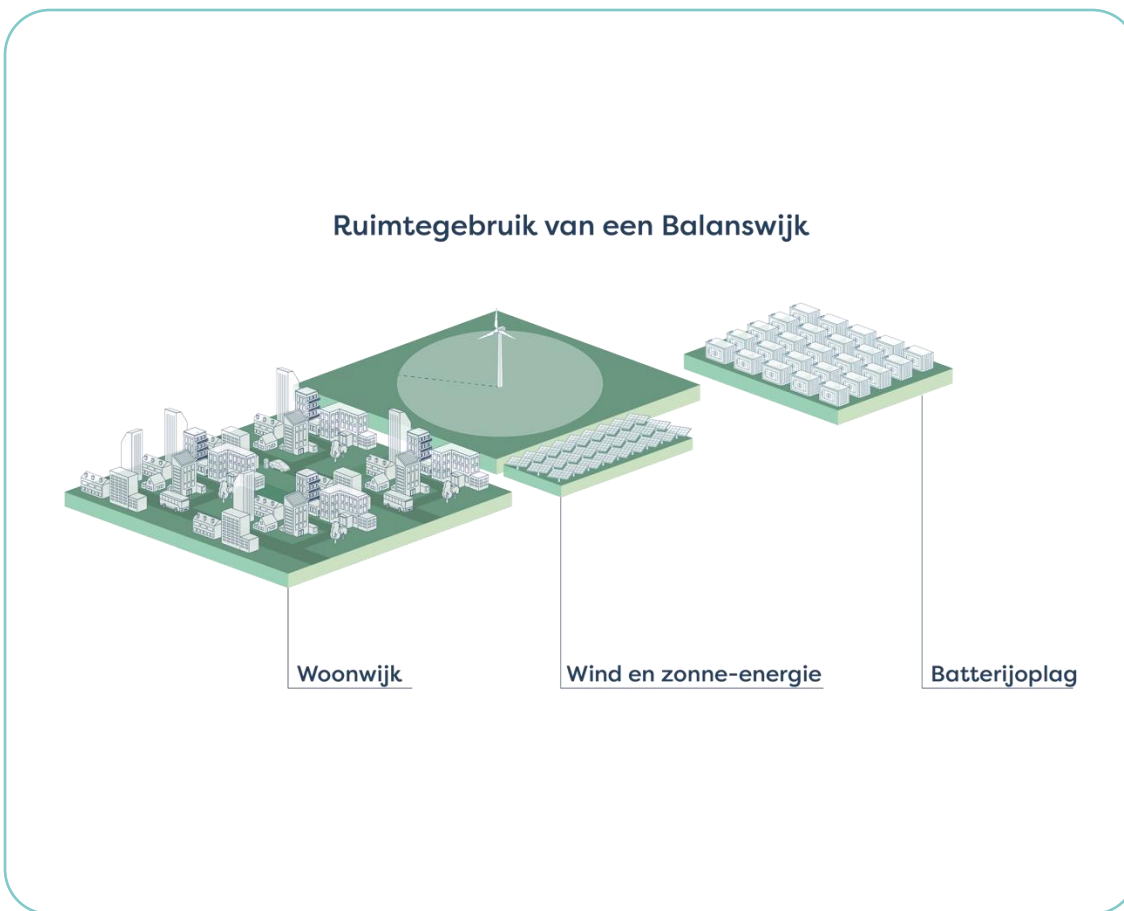
[Lees meer op reswestbrabant.nl](https://reswestbrabant.nl)

Stand van zaken

Van inpassing naar aanpassing

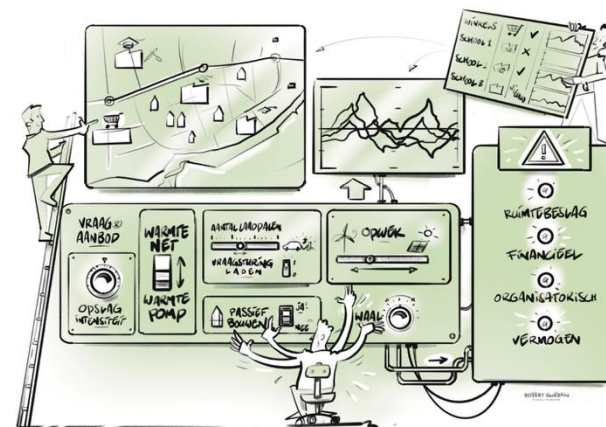
- De verandering van een fossiel naar een duurzaam energiesysteem zorgt ervoor dat het systeem **meer ruimte nodig** heeft en zichtbaarder is. Zowel nationale als decentrale ontwikkelingen vragen om veel ruimte.
- Vanwege de grote hoeveelheid bovengrondse ruimte die nodig is voor opwek en (nationale) infrastructuur spreekt het College van Rijksadviseurs over “**het aanpassen van het landschap** in plaats van het inpassen in het landschap”, in de [publicatie 'Landschap onder hoogspanning'](#).
- Ook voor nieuwe wijken zoeken ontwerpers naar mogelijkheden om het **energiesysteem direct mee te nemen in het ontwerp**, gecombineerd met andere opgaven als parkeren en groen. Bijvoorbeeld met [Balanswijken](#), waarbij opwek en opslag integraal onderdeel zijn van het ontwerp.

Stand van zaken

Professionaliseren van data & monitoring

- De RES-regio's **professionaliseren** op het vlak van data, met name geodata. Dit is o.a. zichtbaar in de [voortgangsdocumenten](#).
- De focus verschuift van RES-monitoring naar datagedreven ontwerpen en monitoren van de decentrale kant van het energiesysteem. Geodata helpt energie te koppelen aan ontwikkelingen als nieuwbouw, bedrijventerreinen en laadpleinen.
- Een gezamenlijke taal is belangrijk. Het [begrippenkader RES](#) wordt in alle regio's gebruikt en inmiddels zijn ook [begrippenkaders warmtenetten en energiesysteem](#) gepubliceerd. Harmoniseren en standaardiseren van data maakt data-uitwisseling en monitoring efficiënter en effectiever.
- Sinds mei 2025 is er een **dataportaal**. Alle regio's kunnen hierin de stand van zaken voor opwekprojecten wind en zon ophalen en bijhouden. Dit is onder andere input voor de PBL-monitor 2025, en ondersteunt de beweging naar datagedreven ontwerpen van het energiesysteem.

Uit de praktijk: Datasprints geven inzicht in complexe energievraagstukken

NP RES ondersteunt energieregio's en gemeenten met datasprints. De data, kennis en de manier van werken, helpen relevante energievraagstukken in de leefomgeving vooruit.

[Lees meer op](#)

[Zie ook resrivierenland.nl](#)

Stand van zaken

Windnormen: wachten of lokaal vaststellen?

- Nieuwe landelijke milieunormen voor windenergie laten nog op zich wachten. De duur van de huidige overgangsregeling is verlengd tot eind 2026. Daarmee zullen nieuwe normen er naar verwachting op zijn vroegst 1 januari 2027 zijn.
- Regio's die verder willen met windprojecten kiezen er daarom steeds vaker voor om lokale normen op te stellen.
- Dit kan door de landelijke Milieueffectrapportage (MER) van de concept windnormen ook eenvoudiger en sneller.
- Daardoor loont het om als regio zelf aan de slag te gaan.
- [Praktijkverhalen lokale milieunormen | Helpdesk Wind op Land](#)
- [Eisen voor windpark Reijerscop vastgesteld - Lokaal initiatief is nu aan zet - Gemeente Woerden](#)

Doorlooptijd lokale normen zonder MER

Stand van zaken

Zon: hoe verder?

- Alle provincies hebben een aangescherpte **voorkeursvolgorde zon** doorgevoerd in hun verordeningen. In sommige gevallen is deze strenger dan landelijke interbestuurlijke afspraken.
- Het **effect** daarvan zal pas over een paar jaar blijken. Op dit moment komen er nog diverse parken op landbouwgrond tot stand die al ver in het vergunningsproces waren toen de nieuwe bestuurlijke afspraken gemaakt werden.
- De **businesscase** voor zonprojecten op de eerste 3 treden van de zonneladder worden **lastiger**, o.a. door negatieve stroomprijzen. Ook netcongestie speelt nog altijd een beperkende rol.
- Toch zijn er **ook kansen**: er zijn genoeg voorbeelden hoe onder andere zonnepanelen op dak, agri-pv of solarcarports wel financieel uitkunnen en gerealiseerd worden, vaak in combinatie met andere vraagstukken en functies.
- Het [stappenplan zon-PV](#) beschrijft de stappen voor gemeente en initiatiefnemer om tot een omgevingsvergunning te komen.

Uit de praktijk: zonne-eiland in Neder Betuwe

Een drijvend zonnepark in de uiterwaarden bij Ochten gaat elektriciteit leveren aan onder meer een nabijgelegen zandwinningsbedrijf. Met behoud van natuur en landbouwgrond, versterking van recreatie en biodiversiteit en zonder beslag op het stroomnet. 'Een stimulerende gemeente is cruciaal.'

[Lees meer op helpdeskzonopwek.nl.](#)

Stand van zaken

Aandacht voor natuur groeit

- De aandacht voor meer kwaliteit en vooral natuur rondom wind en zonneparken groeit.
- Tegelijkertijd groeien de [zorgen](#) over of alle natuurmaatregelen bij zonneparken ook daadwerkelijk aangelegd worden.
- Sinds dit jaar hebben de RES-regio's kwaliteitsbudget gekregen om meer natuurmaatregelen mogelijk te maken.
- De regio's zijn, vaak [in samenspraak met de Natuur- en Milieufederaties](#), nog druk doende om dit door te voeren en de aanpak verschilt per regio.
- Zo heeft Noord-Holland een subsidieregeling ingevoerd, waar ieder op in kan tekenen (zie hiernaast). Drenthe kiest voor een schouw en overleg om tot projecten te komen.
- Meer lezen?
 - [Hoe kun je het Kwaliteitsbudget inzetten?](#)
 - [Verkenning kansen natuurversterking in de RES](#) in opdracht van PBL

Uit de Praktijk: Subsidieregeling Noord-Holland

De provincie Noord-Holland stelt ruim € 1,5 miljoen subsidie beschikbaar voor het herstellen en ontwikkelen van natuur bij wind- en zonneparken op land en binnenwater. Het geld is bedoeld voor initiatiefnemers en ontwikkelaars van energieprojecten, lokale energiegemeenschappen, gemeenten, waterschappen en grondeigenaren die energie willen opwekken en bedragen aan de natuur.

De subsidie komt voort uit het kwaliteitsbudget van het Rijk voor het versterken van ecologie en biodiversiteit rond projecten voor hernieuwbare energie op land.

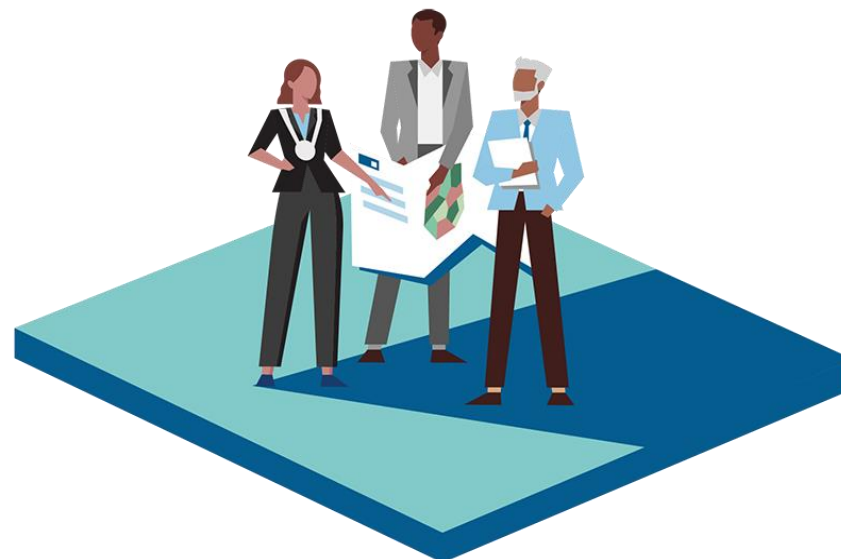
[Lees meer op noord-holland.nl](https://noord-holland.nl)

Stand van zaken

Samenwerking in beweging

- De verhoudingen in de regio's zijn aan het verschuiven. Onder andere doordat verschillende provincies hun formele rol pakken om toch de gezamenlijk afgesproken opwek te realiseren, met name voor windenergie.
- Partijen in de regio's, waaronder maatschappelijke partners en bedrijven, geven aan dat **onderlinge afstemming essentieel** blijft bij het realiseren van de decentrale kant van het energiesysteem. Veel oplossingen ontstaan juist in samenwerking tussen maatschappelijke partners, overheid en netbeheerder.
- In veruit de meeste regio's hebben partijen behoefte aan **continuering van de gelijkwaardige samenwerking** zoals die in de RES plaatsvindt.
- Regio's geven aan dat het ontbreken van een **gedeeld perspectief** op de ontwikkeling van en samenwerking aan het energiesysteem leidt tot onzekerheid. Er is brede zorg dat waardevolle kennis en ervaring verloren dreigen te gaan.

Stand van zaken

Energie delen en energiegemeenschappen

- Steeds meer regio's zien kansen in **het ontwikkelen van de decentrale kant van het energiesysteem met energiegemeenschappen**. Die zijn er in allerlei vormen, zoals energiecoöperaties die samenwerken met bedrijven en publiek-private samenwerkingen. Vooral het bij elkaar brengen van vraag en aanbod, het delen van energie, het lokaal opwekken en leveren van energie tegen een betaalbare en stabiele prijs (Local4Local) en koppeling met de warmtetransitie spreken aan. De nieuwe Energiewet vergroot de mogelijkheden hiervoor. De concrete aanpak en uitvoering voor energiegemeenschappen staat nu nog in de kinderschoenen.
- Het belang van **lokaal eigendom** neemt toe, omdat eigendom en zeggenschap van opwekinstallaties randvoorwaardelijk zijn voor de vorming van een energiegemeenschap.
- Het daadwerkelijk **beleidsmatig verankeren** van lokaal eigendom blijkt in de praktijk echter nog niet eenvoudig. Dit blijkt ook uit onderzoek. De realisatie is weerbarstig: het aantal projecten met lokaal eigendom [neemt in de praktijk maar weinig toe](#).

Uit de praktijk: Lokale energie monitor

Door het hele land zetten honderden burgercollectieven zich in voor energiebesparing en duurzame opwek. Zij zijn ervaren, lokale uitvoerders die niet alleen bijdragen aan draagvlak, participatie en het realiseren van 50% lokaal eigendom, maar ook aan de realisatie van het decentrale deel van het energiesysteem. De Lokale Energie Monitor biedt actuele cijfers en inzichten ter onderbouwing van hun rol in de energietransitie.

Lees verder: [Handige kennis voor energie-initiatieven](#).

Uit de praktijk: provincie Limburg ondersteunt energiegemeenschappen

De nieuwe Provinciale Energiediensten Maatschappij (PEM) van de provincie Limburg gaat gemeenten helpen energiegemeenschappen te realiseren. Het doel is met een lerende gemeenschap het profijt van duurzame opwek in gemeenschappen te houden, vertelt Daan Arkesteijn.

[Lees het praktijkverhaal hier](#).

Stand van zaken

Participatie en Communicatie

- **Wijzigingen** in nationaal, provinciaal en/of gemeentelijk beleid volgen elkaar soms snel op. Dat maakt het lastig om inwoners en ondernemers daar consistent in mee te nemen.
- Provincies, gemeenten en initiatiefnemers hebben verschillende bevoegdheden en/of rollen. Het **expliciet maken van bevoegdheden en rollen** én goede onderlinge **afstemming** blijkt onontbeerlijk voor heldere communicatie en participatie met inwoners.
- Het **opnemen in beleid** van kaders voor participatie helpt bij het borgen van een goed participatieproces.
- Er zijn vaker zorgen bij inwoners over **gezondheid en veiligheid** van windmolens. Bij het concreter worden van een project nemen de zorgen toe. Bij het toenemen van de zorgen nemen ook mis- en desinformatie toe.

Leren over Participatie en Communicatie

Uit de praktijk: spelregels Wind op Land Haarlemmermeer

Haarlemmermeer stelde spelregels op voor Wind op Land mét en vóór omwonenden en inwoners van gemeente Haarlemmermeer, op basis van een uitgebreid participatietraject. De gemeente vraagt de provincie om de spelregels serieus te nemen bij vervolgstappen en gesprekken met initiatiefnemers.

[Lees verder op haarlemmermeer.nl](https://www.haarlemmermeer.nl).

Meer weten over participatie? Energieparticipatie.nl

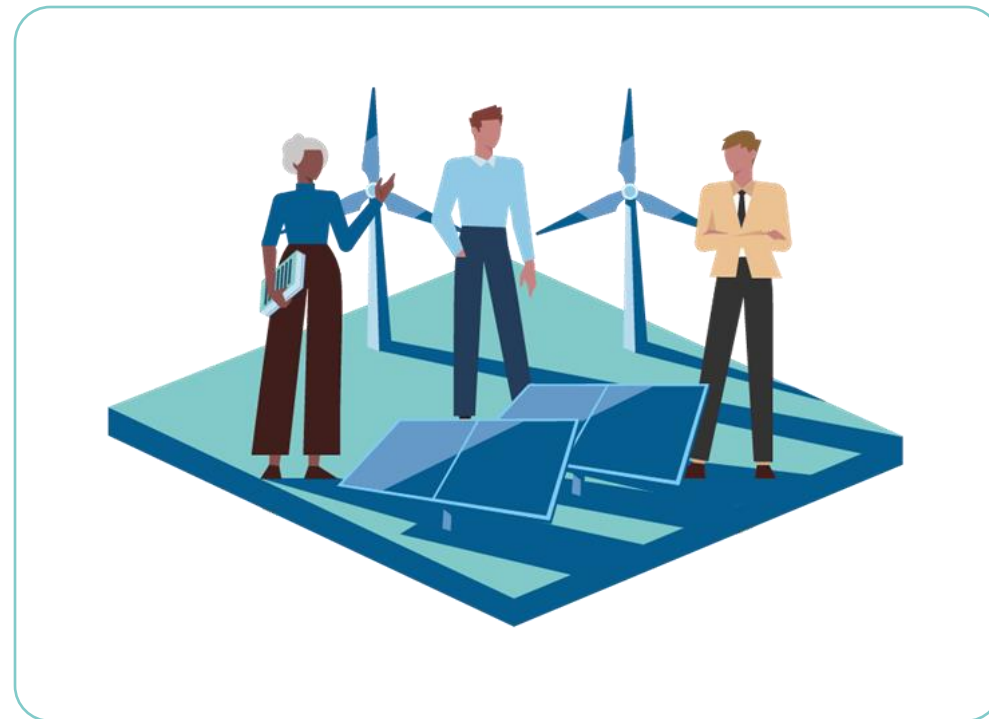
Op de website energieparticipatie.nl staan niet alleen [praktijkverhalen](#), maar ook [onderwerpen waar je mee te maken krijgt tijdens een participatietraject](#).

Om de partijen in de regio's op weg te helpen ontwikkelt NP RES onder andere [uitlegvideo's](#). De video's geven naast [de handreiking en de werkbladen](#) meer tekst en uitleg over een bepaald onderwerpen.

Stand van zaken

Ervaringen gemeenten bij inwonerparticipatie

- In die gevallen waarin voorwaarden voor participatie zijn **verankerd in beleid** wordt dit gezien als waardevol: het versterkt de kwaliteit van plannen en vergroot het draagvlak.
- Tegelijkertijd is er ook realisme: **niet alle zorgen verdwijnen door participatie, maar het helpt wel** om het gesprek op gang te brengen en tot betere keuzes te komen.
- Gemeenten hebben de wens inwoners steeds intensiever te betrekken bij de energietransitie. De meeste gemeenten pakken inwonerparticipatie integraal aan, door participatie rond wind en zon **te combineren met de warmtetransitie**, en soms ook met ander beleid zoals **veiligheid en leefbaarheid**.
- **Lokale energiecoöperaties** spelen hierin een belangrijke rol; veel gemeenten werken al met hen samen of staan open voor samenwerking.
- Er is veel behoefte om het **stille midden** meer te horen, in een dialoog over wat mensen belangrijk vinden voor de toekomst.
- **Succesfactoren en knelpunten** zijn in de afgelopen jaren grotendeels onveranderd:
 - Gemeenten geven aan dat het informeren en bereiken van inwoners goed gaat, net als het betrekken lokale initiatieven en energiecoöperaties
 - Knelpunten blijven het tekort aan arbeidscapaciteit en het betrekken van specifieke groepen
 - 72% van de gemeenten ervaart het als knelpunt dat een wettelijk instrumentarium ontbreekt voor het afdwingen van 50% lokaal eigendom.

[Zie: Periodiek overzicht TNO inwonerparticipatie energietransitie in de fysieke leefomgeving](#)

Deel II – Signalen uit de omgeving

Deel II presenteert signalen, boodschappen en bevindingen uit de omgeving naar aanleiding van de RES'en.

In de media

Windpark

Windcollectief Wieringermeer geeft niet op en legt bod van 7.000.000 euro neer om turbines draaiende te houden

Batterijen, flexcontracten en lokale opwek: ook zonneparken moeten steeds slimmer omgaan met stroom

Maandag 19 mei, 16:29

Netbeheerder Tennet: leveringszekerheid komt na 2030 onder druk

Van rookgordijnen tot twijfel
zaaien: zo werkt
klimaatdesinformatie

20 mei 2025

Voorlopig geen zonneparken
langs A7 door vol stroomnet

Wordt Druten de pineut
door nieuwe afstandsregel
voor windmolens?

REPORTAGE

Flevoland loopt ver voor: energiedoel bijna
gehaald

Meer duurzame energie opgewekt in Drenthe, doelen 2030
uitdagend

23 APR, 9:22 · DRENTHE

Opinie Energie

Meer wind op land maakt
energietransitie goedkoper

Steeds meer buurten gaan
zelf aan de slag met groene
energie

Energiergio Rotterdam Den Haag boekt voortgang,
maar er moet meer inzet plaatsvinden

Het plan dat nooit een Plan
werd

Energie

Minister Hermans wil
uitbreiding stroomnet
versnellen en grijpt in

21 april 2025

ProRail investeert fors in
zonnepanelen

Nieuw maatregelenpakket
Hermans laat zien: klimaat is
voor het kabinet geen
prioriteit meer

16 april 2025

Energiecoöperaties: burgerinitiatieven onhaalbaar
zonder aanpassingen subsidieregels

'Overgebleven' stroom van trams en metro's
ergens anders gebruiken om elektriciteitsnet te
ontlasten? 'Deel van oplossing'

Mijlpaal: 40 procent elektriciteitsproductie nu
fossielvrij

Worden wegwerpwieken weer
windmolens? Technisch kan het
nu nog praktisch

De regio als strategisch speelveld

Vier manieren om de regio voor je te laten werken.

Energiecorridor aan rand
Noordoostpolder groeit flink

Waarom
energiegemeenschappen de
energiehubs van de
toekomst zijn

70 procent meer zonnestroom opgewekt,
maar jaarverbruik 140.000 huishoudens

weggegooid

Gemeenteraad stemt in met
spelregels Wind op Land

Reactie

NVDE, Energie-Nederland, Holland Solar, NedZero en Energy Storage NL

Energiesysteem vraagt om meer decentrale opwek

- De noodzaak meer duurzame energie op land op te wekken, is onverminderd groot. Wij marktpartijen en coöperaties kunnen veel méér realiseren dan waar wij ruimte voor krijgen. Als het aan ons ligt, is de bestuurlijk afgesproken RES-ambitie van 55 TWh in 2030 haalbaar. Net als de verdere uitrol van zon en wind richting 2050, zoals vastgelegd in het NPE. De RES-regio's zijn vooralsnog onmisbaar om de ruimte daarvoor te creëren.
- Het gaat in de energietransitie inmiddels om méér dan megawatten realiseren. Wordt elektriciteit opgewekt op plekken waar het **energiesysteem** er om vraagt? We zien dat er nog lang niet altijd ruimte wordt gecreëerd voor extra opwek waar deze hard nodig is. De noden van het energiesysteem wegen dikwijls niet zwaar genoeg in (ruimtelijke) afwegingen.
- In dat verband is **de groeiende disbalans** in de realisatie van zon- en windprojecten een gemiste kans. Wind dreigt verder achter te blijven, terwijl dat prachtig aanvult op zon.
- We vragen oog voor de perspectieven die decentrale opwek, in combinatie met opslag, kan bieden bij **afnamecongestie**. Op steeds meer plekken zien bedrijven die willen verduurzamen, uitbreiden of zich ergens vestigen, zich geconfronteerd met langdurige netcongestie. Onderzoek van Quo Mare dat binnenkort verschijnt laat zien dat vraagcongestie technisch gezien vrijwel altijd oplosbaar is, maar regels, ruimtelijke beperkingen en politieke keuzes staan deze in de weg. Dan kan en moet anders.
- Decentrale opwek en opslag kunnen in situaties waar mogelijkheden voor afnameflexibiliteit zich voordoen ook een bijdrage leveren aan de energievraag van **nieuwbouw** die door netcongestie wordt vertraagd. Die werkelijkheid verdient meer nadruk van beleidsmakers, naast dominante frames als overlast en ruimtebeslag.

Reactie Jong Regio

Tijd voor Versnelling:

Jongeren vragen om daadkracht in de RES

- **De resultaten van het afgelopen jaar zijn teleurstellend** en slechter dan die van het jaar ervoor. De tijd dringt: om in 2030 minstens 55 TWh op te wekken is daadkracht en consistent beleid nodig. Nu zien we juist terughoudendheid, vertraging en versnippering.
- **De uitvoering wordt te vaak afgeremd** door de luidste tegenstanders, terwijl vooruitstrevende stemmen - jongeren, klimaatactieve burgers en toekomstgerichte bedrijven - onvoldoende doorklinken. Dat verstoort het debat en belemmert de energietransitie.
- **De RES blijft een waardevol instrument**; niet als doel op zich, maar als middel om richting te geven, belangen te verbinden en keuzes te maken. Juist in de regio moet versnelling plaatsvinden: daar komen ruimte, belangen en wensen samen.
- **Regionale samenwerking is daarom cruciaal**. Zonder gezamenlijke regie, duidelijke kaders en bestuurlijke durf raken we verder achterop. De RES slaagt alleen als bestuurders doorpakken en niet terugschrikken voor impopulaire keuzes.
- **Vooral jongeren verdienen een sterkere stem**. Zij dragen de toekomst, tonen ambitie, denken mee en zijn vaak beter geïnformeerd dan ze krediet voor krijgen. Hun betrokkenheid is cruciaal om het draagvlak en de toekomstbestendigheid van de energietransitie te versterken.
- **De RES vraagt om keuzes**, ook als die niet iedereen altijd passen. Als we echt vooruit willen, moeten we ons laten leiden door ambitie, niet door angst. Regio's kunnen zich niet blijven verschuilen; de RES is harder nodig dan ooit.

Reactie Participatiecoalitie

Energietransitie mét...

- Een toekomst voor duurzame opwek op land begint bij bewoners. De Participatiecoalitie pleit voor een **energietransitie mét en dóór bewoners: lokaal, rechtvaardig en gezamenlijk**. Door bewoners vanaf het begin te betrekken, lokaal eigendom te stimuleren en de natuur te behouden en te versterken, creëren we draagvlak én eigenaarschap.
- Een **toekomstbestendig energiesysteem** vraagt om een integrale aanpak van warmte, opwek, opslag, infrastructuur en besparing – mét bewoners, bedrijven en overheden samen. Kies voor een decentrale en gebiedsgerichte aanpak, met oog voor **landschappelijke inpassing** en de kansen die de omgeving biedt.
- Door in **energiegemeenschappen** energie te delen, te beheren en opwek en verbruik af te stemmen, vermindert netcongestie en krijgen bewoners en bedrijven toegang tot betaalbare hernieuwbare elektriciteit. De Participatiecoalitie pleit voor een **actieve rol** voor gemeenten bij [het opzetten van energiegemeenschappen](#).

en dóór bewoners

- **Benut en vergroot de kracht** van de ruim [1400 energiecoöperaties en bewonersinitiatieven](#) die Nederland telt. De Participatiecoalitie ondersteunt deze onmisbare initiatieven in de energietransitie vanuit verschillende expertises.
- Goede inbedding van natuur en landschap vergroot draagvlak bij inwoners en **draagt bij aan natuurherstel**. Bij zowel [opwekprojecten](#) als bij de nodige netuitbreiding. Het kwaliteitsbudget geeft een enorme boost aan natuurversterkende maatregelen bij wind- en zonprojecten. Het versterken van kennis hierover bij lokale overheden blijft nodig.
- Geef als landelijke overheid, naast het vergezicht en doel, ook duidelijk aan **hoe het ervoor staat per regio**. Zo kunnen bewoners en ondernemers een **eerlijk en open gesprek** voeren. En bewust inspelen op de kansen die het lokaal opwekken van hernieuwbare energie biedt.

Deel III – Verborgen Vermogen

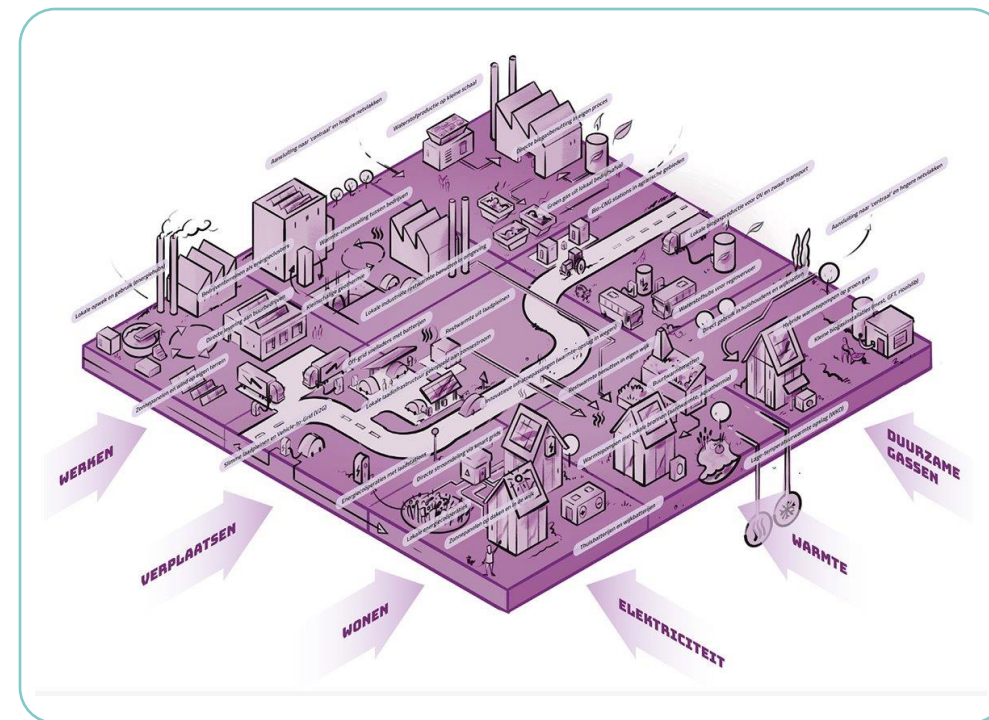
Deel III

Er is lokaal meer mogelijk dan we denken. Wanneer vraag en aanbod van energie slim bij elkaar worden gebracht, ontstaat er ruimte in ons systeem. Inwoners, bedrijven en overheden hebben samen de sleutel in handen om deze potentie te benutten.

Verborgen Vermogen

Er is meer mogelijk dan we benutten

- In heel Nederland ontstaan **initiatieven van onderop** om het energiesysteem slimmer en lokaler in te richten. Dat gebeurt vaak uit noodzaak: netcongestie en ruimtegebrek belemmeren groei en verduurzaming. Het draagt er ook aan bij dat de energievoorziening duurzaam, betrouwbaar en betaalbaar blijft.
- Uit praktijkervaring en onderzoek blijkt dat er lokaal veel potentieel is – wat we '**verborgen vermogen**' noemen. Dit bestaat uit: 1) het vermogen in het elektriciteitsnetwerk dat vrijkomt wanneer we de opwek, opslag, uitwisseling en gebruik van energie slim op elkaar afstemmen in locatie en tijd. En 2) het werkvermogen van burgers en bedrijven: zij willen en kunnen veel zelf doen, maar dit potentieel blijft vaak nog onbenut.
- Het benutten van dit potentieel vraagt om **anders kijken naar energie**. Niet alleen vanuit het energiesysteem en energie-infrastructuur, maar juist ook vanuit de gebruikers (straat, wijk, of bedrijventerrein). Daarbij zijn nieuwe manieren van organiseren, waarderen en samenwerken nodig.

Verborgen Vermogen

Driedaagse Deepdive Decentraal

- 150 voorlopers uit praktijk en beleid onderzochten hoe het verborgen vermogen van het decentrale energiesysteem kan worden benut.
- Zij brachten in een bijeenkomst van innovatienetwerk [Transform](#) in samenwerking met het Ministerie van KGG hun kennis samen over lokaal opwekken, opslaan en delen van energie, en hoe dit past binnen de decentrale ontwikkeling van het energiesysteem.
- De conclusie: **decentrale ontwikkelingen zijn waardevol maar krijgen nog te weinig ruimte en waardering in beleid, financiering en regelgeving.**
Lokaal vraag en aanbod koppelen levert winst op voor het energiesysteem, maar wordt nauwelijks financieel beloond. Wet- en regelgeving zijn vaak nog gericht op centrale oplossingen.

Waar kunnen we concreet mee aan de slag?

Het lokale potentieel wordt pas benut als we de lokale vraag en aanbod écht waarderen – financieel én beleidsmatig. Er zijn in de 3-daagse acht prioriteiten geïdentificeerd:

1. Tarieven die lagere kosten geven voor kortere transportafstanden en slim gebruik van het net.
2. Juridische en organisatorische ruimte om lokale energiesystemen collectief te organiseren.
3. Energieprogramma's per wijk of gebied, met heldere opdracht en middelen.
4. Meer data en gebiedsinzicht, gedeeld tussen partijen.
5. Verplichte erkenning van energiemanagementsystemen (EMS) als maatregel voor het energielabel.
6. Collectieve laadplekken met lokaal gebalanceerde opwek.
7. Stimuleringsbeleid voor duurzame warmte en gassen.
8. Gelaagde regie: technisch én bestuurlijk, horizontaal én verticaal.

Lees meer op [de website van Transform](#).

Verborgen Vermogen

De praktijk laat zien dat het kan

- De praktijk wijst uit dat regels, financiering en processen vaak nog zijn **ingericht op het centrale energiesysteem**. Decentrale initiatieven lopen aan tegen ingewikkelde wetgeving, gebrek aan financiële prikkels en versnipperde ondersteuning. Tegelijk wordt de toegevoegde waarde van lokale opwek, opslag en verbruik – zoals minder netgebruik en kortere transportafstanden – niet of nauwelijks financieel beloond.
- Ook kennis en capaciteit op lokaal niveau vormen een uitdaging. Het verbinden van ruimtelijke plannen en energie is complex en vraagt **nieuwe rollen** van gemeenten, regio's, marktpartijen en de gemeenschap. Dit vraagt om nieuwe vormen van samenwerking.
- Er lopen verschillende pilots waarin gezocht wordt naar nieuwe vormen van financiering, nieuwe vormen van samenwerking en beleid en regelgeving.

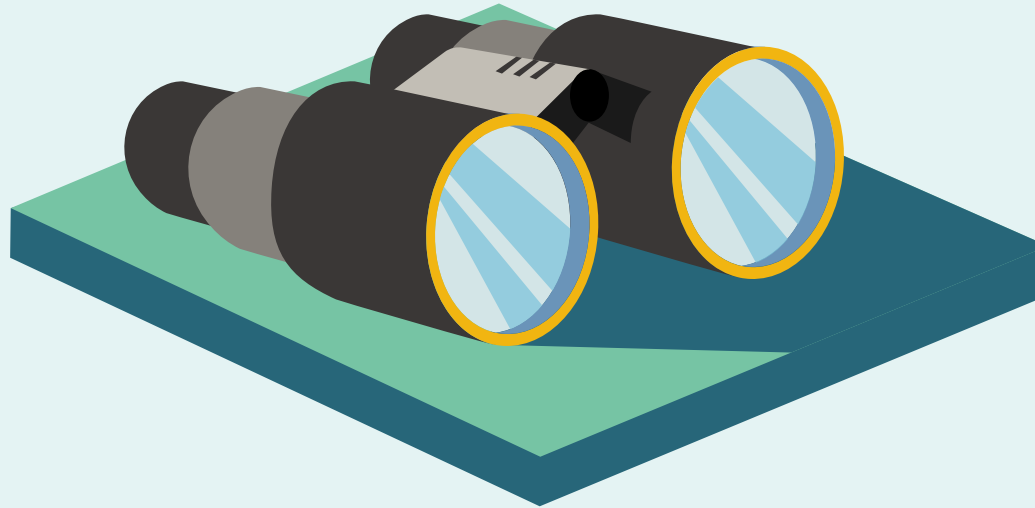
Uit de praktijk: Stad aan 't Haringvliet bouwt aan het energiesysteem van de toekomst

In Stad aan 't Haringvliet voorziet een slim lokaal energiesysteem 17 nieuwbouwwoningen van duurzame warmte en koeling. Rosalie van der Ende en Niels de Smet van Hylife Innovations vertellen hoe het werkt. 'Dit is hoe het energiesysteem van de toekomst eruit kan zien.'

[Lees het praktijkverhaal hier.](#)

Deel IV – Vooruitblik

**Deel IV schetst een vooruitblik op basis van de gesprekken in de regio's,
en de ervaringen vanuit NP RES.**

Wat is nodig?

Een nieuwe gezamenlijke stip op de horizon

- Regio's hebben, naast oplossingen om de realisatie op korte termijn weer op gang te helpen, een sterke behoefte aan een **nieuwe gezamenlijke stip op de horizon**. Een perspectief op hoe energie functies als woningen, wegen en bedrijventerreinen ondersteunt op weg naar 2050.
- De regio's voelen deze **urgentie** omdat zij middenin de praktijk staan. Zij krijgen vragen van inwoners, bedrijven en maatschappelijke partners die geraakt worden in hun leefomgeving, of geremd worden in hun ambities of initiatieven.
- Bij deze stip op de horizon horen ook **andere spelregels**: nieuwe verdienmodellen voor slimme oplossingen, stimuleren van decentrale ontwikkelingen in het energiesysteem, een volwaardige rol voor flexibiliteit, etc.

Besef dat andere waarden nu belangrijker zijn

- Uitbreiding van het centrale deel van het energiesysteem is nodig. Regio's zien in aanvulling daarop het werken aan de decentrale kant van het energiesysteem als een randvoorwaarde voor sociaal-maatschappelijke en economische ontwikkeling.
- Daarin zijn naast een duurzaam en betaalbaar energiesysteem **andere waarden** minstens zo belangrijk: weerbaarheid, zelfredzaamheid en energie-onafhankelijkheid.
- Dat zijn de waarden die regelmatig aangetast worden door gebrek aan besluitvaardigheid bij overheden. Of het nu gaat over subsidies, wet- en regelgeving, het maken van beleid of het uitvoeren van de gezamenlijke RES.
- Dan krijgt ook het **gesprek met inwoners en ondernemers**, bij wie de energietransitie de directe leef- en werkomgeving raakt, weer duidelijker richting met meer antwoorden op onzekerheid, zorgen en ervaringen van onrechtvaardigheid.

Wat is nodig?

Ruimte voor samenspel tussen overheid, bedrijfsleven en gemeenschappen

- Het **samenspel** tussen overheid, bedrijfsleven en gemeenschappen sluit niet goed meer aan bij de huidige aard van de problemen in leefomgeving en maatschappij. Terwijl er grote kracht kan liggen in dat samenspel en in de onderlinge samenwerking tussen deze partijen.*
- Veel RES-regio's hebben dat ervaren: de samenwerkende partijen pasten zich aan de veranderende omstandigheden aan. Het gaat allang niet meer over opwek alleen en het aantal betrokken partijen in de samenwerking is gegroeid.
- Ook de **rol van de gemeenschap** is gegroeid: die draagt op tal van plekken actief bij aan het realiseren van oplossingen in het energiesysteem. Deze initiatieven dragen vaak bij aan een hoger doel: vergroten van de leefkwaliteit en bestaanszekerheid.**
- Om de kracht hiervan te behouden hebben regio's behoefte aan ruimte om het **samenspel** tussen overheid, bedrijven en gemeenschappen **decentraal eigen invulling te geven**.

*Zie recent advies van de Raad voor de Leefomgeving: [Falen en opstaan](#).

**Zie het 5e Signalenrapport NKP: 'Bestaanszekerheid in de buurt'

Achtergrond

Over NP RES

Het Nationaal Programma RES ondersteunt de regio's bij het maken van de Regionale Energiestrategieën door kennis te ontwikkelen en delen, procesondersteuning te bieden en een lerende community te faciliteren.

Daarnaast verbindt het NP RES partijen, agendeert knelpunten en signaleert kansen om de ambities te kunnen verwezenlijken.

Voor meer informatie, zie de [website van NP RES](#).

Nationaal Programma
RES Regionale
Energie
Strategie

npres.nl